

Друга Всеукраїнська наукова конференція

**«Історія та археологія
України: сучасні
тренди досліджень»**

29 квітня 2026 року

М.Одеса

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д.
Ушинського»**

**Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка**

**Відділ історії козацтва на півдні України Науково-дослідного
інституту козацтва при Інституті історії України НАН
України**

Одеський національний морський університет

Одеський історико-краєзнавчий музей

**ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ:
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірка наукових праць

Електронне наукове видання

Одеса – 2026

УДК 94(477)+903(477):(06)

Рекомендовано до друку кафедрою
історії України Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол № 11 від 20 травня 2026 р.

Рекомендовано до друку вченою радою
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол №14 від 28 травня 2026 р.

Редакційна колегія:

к.і. н., доцент Сєкєрська О. П. (Одеса) – *відповідальний редактор*
Лаборант кафедри історії України Нікіфорова Н. А. (Одеса) –
відповідальний секретар
д. і. н., професор Бабенко Л. Л. (Полтава)
д. і. н. Бруяко І. В. (Одеса)
ас. Родіял Д. О. (Одеса)

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка
наукових праць / за ред. О. П. Сєкєрської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної
історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та
археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та
здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній
конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень», яка
відбулася **29 квітня 2026 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто
цікавиться історією та культурою України.

Рецензенти:

д. і. н., професор Михайлуца М. І.
д. і. н., професор Діанова Н. М.

Видано за редакцією авторів-здобувачів та наукових керівників

ЗМІСТ

ВПЛИВ ПРИРОДНО-ГЕОГРАФІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТТЯ <i>Атмажов Олег</i>	c.10
БЛИЗЬКОСХІДНІ ПРОБЛЕМИ ХХ – ХХІ СТ. В ПУБЛІЧНІЙ ІСТОРІЇ <i>Бессонов Ростислав</i>	c.16
ІНФРАСТРУКТУРА РАДЯНСЬКОГО ПОБУТУ: СТВОРЕННЯ ПАЛАЦІВ УРОЧИСТИХ ПОДІЙ ТА «ЧЕРВОНИХ КУТКІВ» <i>Білка Олена</i>	c.23
ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я ЯК ЛІМІНАЛЬНИЙ ПРОСТІР АНТИЧНОГО СВІТУ <i>Буряк Євгенія, Сєкерська Олена</i>	c.30
ОДЕСЬКА ЄПАРХІЯ УКРАЇНСЬКОЇ СИНОДАЛЬНОЇ ЦЕРКВИ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ ЧИННИК ЦЕРКОВНО- ДЕРЖАВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД <i>Вітрюк Володимир</i>	c.37
В ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УРЯДУ УНР В ЕКЗИЛІ У 1920-1930 РР. <i>Войналович Олександра</i>	c.44
ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В ОДЕСІ <i>Возіян Микита, Савченко Віктор</i>	c.52
ВПЛИВ МУЗИКИ НА СУЧАСНУ МОЛОДЬ УКРАЇНИ <i>Гайдай Артем, Савченко Віктор</i>	c.60

Олена Білка, здобувач другого рівня вищої освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава

Науковий керівник: **Лариса Шаповал**, к. і. н., доцент кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава

ІНФРАСТРУКТУРА РАДЯНСЬКОГО ПОБУТУ: СТВОРЕННЯ ПАЛАЦІВ УРОЧИСТИХ ПОДІЙ ТА «ЧЕРВОНИХ КУТКІВ»

Анотація. У статті досліджено процес формування та еволюції радянської інфраструктури побуту в контексті створення «нової радянської обрядовості». Автори аналізують перехід від радикальних ідеологічних експериментів 1920-х років («червоні весілля», «звездіни») до розбудови масштабної мережі Палаців урочистих подій у 1960-1980-х роках.

Ключові слова: інфраструктура побуту, Палац урочистих подій, «червоний куток», радянська обрядовість, «Палац щастя».

Постановка проблеми. Дослідження радянської повсякденності сьогодні неможливе без аналізу інфраструктури, що формувала життєвий простір людини. Створення «червоних кутків» та пізніше – Палаців урочистих подій було не просто розширенням мережі закладів культури, а цілеспрямованою політикою радянської держави із витіснення традиційних (релігійних) обрядів та заміщення їх новими ритуалами. Проблема полягає у необхідності переосмислення названих об'єктів не як архітектурних одиниць, а як інструментів ідеологічного впливу на приватну сферу життя громадян, тому актуальність теми доповіді є беззаперечною.

Наукова розвідка дозволяє розкрити, як через побутові радянські обряди відбувалася «політизація приватного», що є критично важливим

для розуміння методів утримання влади та формування лояльності населення в невольних суспільствах.

Практична значущість полягає в осмисленні природи сучасних соціальних звичок, які часто є рудиментами радянської системи. Результати даного дослідження можуть бути використані для розробки стратегій деколонізації української культури та створення нових моделей громадського дозвілля, вільних від ідеологічного тиску та примусової колективності.

Історіографія проблеми дослідження. Соціо-нормативний радянський побут вивчали такі дослідники, як О. Коляструк, О. Стяжкіна, В. Даниленко, Т. Гончар, В. Смолій, які зосереджувалися на антропологічних вимірах радянської культури. Так, О. Коляструк спеціалізується на теорії та історії повсякденності, зокрема в 1920-х роках, в її роботах розкрито тему «червоних кутків» як простору «нового побуту» [1]. О. Стяжкіна відома своїми дослідженнями радянської культури, гендеру та повсякденності, в її наукових розвідках розкрито тему Палаців урочистих подій та перетворення «жіночого/родинного» на «радянське» [2]. В. Даниленко аналізує період «відлиги», коли розпочалося масове будівництво та впровадження «цивільної обрядовості» (Палаців щастя), як альтернативи церковному вінчанню [3]. Т. Гончар у монографії «Культура і побут робітників України у другій половині ХХ ст.» розміщений величезний фактичний матеріал про те, як працювала мережа культурно-побутових закладів на практиці [4]. Попри наявність ґрунтовних праць із історії радянського побуту, поза увагою дослідників залишається низка аспектів, які потребують детального вивчення: недостатньо простежено прямий зв'язок між примітивними формами агітації в «червоних кутках» 1920-х років та монументальною системою Палаців урочистих подій 1960-80-х років як єдиним вектором еволюції державного контролю над приватним; потребує глибшого аналізу питання про те, наскільки успішною була спроба повної заміни сакральних (церковних) смислів суто ідеологічними в межах спеціалізованих установ.

Постановка завдання, цілей. Мета дослідження полягає у виявленні соціокультурних механізмів трансформації радянського побуту через аналіз еволюції спеціалізованих інституцій: від «червоних кутків» до Палаців урочистих подій, а також у визначенні їхньої ролі в ідеологічній регламентації приватного життя людини в 1960-1980 роках в Україні.

Радянський політичний проєкт не обмежувався реформуванням економіки – він мав на меті повну перебудову повсякденного життя (так звану «реконструкцію побуту»), тому створення спеціальних установ було частиною плану витіснення «релігійних пережитків» та формування «нової людини». Держава намагалася створити альтернативну, «світську релігію». Саме для цього була розбудована унікальна інфраструктура: від низових «червоних кутків» до монументальних Палаців урочистих подій. Радянська святково-обрядова система не була чимось принципово новим, а стала логічним завершенням тривалих пошуків, що почалися ще на світанку більшовизму. Після того, як наприкінці 1920-х років політичний режим став тоталітарним, радянська держава поширила свій контроль на всі виміри людського існування. Відтак, будь-яка обрядовість – чи то сімейна, чи то трудова – перетворилася на інструмент політичного впливу. Саме в цей час розпочався період активних експериментів, в ході яких партія шукала форми святкування, які б зрозумілою мовою пояснювали пролетаріату мету нової держави. Тому стиль тогочасних урочистостей був підкреслено агітаційним [1, с. 59].

У середині 1930-х років епоха революційних експериментів із дозвіллям в Союзі Радянських Соціалістичних Радянських Республік (СРСР) завершилася. На зміну відносно вільному підходу прийшов суворий цензурний контроль. Ключовим елементом святкування стали військові паради та масові спортивні виступи. Ці грандіозні шоу, що проводилися у столиці та великих містах, різко контрастували з реальним, доволі скромним рівнем життя звичайних громадян. Післявоєнний період посилив цю тенденцію: офіційні урочистості 1940-1950-х років мали стати символом незламної єдності народу та партії.

До 1920-х років приватне життя людини – народження, шлюб, смерть – було нерозривно пов'язане з церквою, а записи у метричних книгах мали юридичну силу. З приходом більшовиків ситуація радикально змінилася: влада взялася за «революціонізацію» родини. У цей період з'явилися дивовижні для традиційного суспільства формати: «звездіни» (замість хрестин), «червоні весілля» та «комсомольські вінчання». Ці ритуали більше нагадували партійні збори, ніж сімейне свято. Зі зміцненням сталінського режиму у 1930-1950-х роках радянська держава взагалі «забула» про приватну урочистість. Людина стала лише ресурсом, тож реєстрація шлюбу чи народження перетворилася на суху бюрократичну формальність у кабінеті, а

релігійні обряди пішли у підпілля, залишаючись у містах лише форматом закритих домашніх вечірок [4, с. 27].

Серед особливостей державної політики цього часу варто виокремити такі: пропаганду (насадження атеїзму через нові формати свят), репресії (заборона та переслідування традиційних церковних обрядів), творчість «зверху» (намагання сконструювати нові радянські традиції). З усіх родинних (сімейних) обрядів саме весілля отримало найбільший суспільний резонанс, ставши центральним елементом нової державної політики 1960-х років. Головною метою влади було створення привабливого цивільного ритуалу, який міг би стати повноцінною альтернативою церковному вінчанню. Держава прагнула зробити реєстрацію шлюбу не просто юридичним актом, а емоційною та естетичною подією, доступною кожному. Процес «обрядотворчості» спускався зверху: після партійних рішень за справу бралися профспілки, комсомол та місцеві ради. Серед них варто виокремити такі: конкурси та змагання (наприклад, проводили конкурси на найкращий сценарій комсомольського весілля, де перемагали варіанти, розроблені безпосередньо на заводах), масовість (при заводських Палацах культури організували спеціальні «Дні новонароджених і шлюбу», де за рік урочисто розписували тисячі пар), регіональні формати (на Харківщині, наприклад, весілля намагалися перетворити на масові народні гуляння, а на Донеччині впроваджували «Свята сімейного щастя», що об'єднували реєстрацію шлюбів та народжень) [1, с. 85].

Особливістю радянського весільного обряду 1970-х років була ретельна режисура емоційного стану учасників. Психологічний вплив починався вже з порогу «Палацу щастя». Для наречених створювали спеціальні зони підготовки (кімнати нареченої та нареченого), що дозволяло парі налаштуватися на урочисту подію, а гостям – відчувати важливість моменту. Сама процесія до залу була чітко регламентованою: запрошення від упорядника, визначена черговість кроків та обов'язковий музичний супровід, який став візитівкою ритуалу. Окрім будівництва палаців та написання сценаріїв, третім критично важливим елементом інфраструктури став людський ресурс. Масштаби вражали: на середину 1980-х років в Україні над проведенням обрядів працювала ціла «армія» – понад 43 тисячі спеціалістів. Радянська держава офіційно врегулювала питання їхньої професійної підготовки та оплати праці, перетворивши проведення весіль на повноцінну галузь.

Паралельно з естетичним оформленням держава розв'язувала практичне питання: де саме проводити свято? На початку 1960-х спеціалізованих будівель для РАЦСів ще не існувало, тому тимчасовим рішенням стало використання Будинків та Палаців культури. Особливо активно ця практика розвивалася у великих промислових містах, де центрами обрядовості ставали культурні заклади при заводах-гігантах. Така початкова інфраструктура дозволила владі швидко популяризувати новий обряд, використовуючи вже наявну базу промислових підприємств, поки тривало проектування та будівництво окремих «Палаців щастя». Проривом у впровадженні обрядовості стало відкриття мережі Палаців урочистих подій (або «Палаців щастя»). Це були спеціалізовані заклади, покликані вивести реєстрацію шлюбу на рівень високої державної урочистості. В Україні цей процес розпочався у 1960 році з відкриття першого такого Палацу в Києві, а вже наступного року естафету перехопив Дрогобич.

У масштабах всієї Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР) темпи будівництва та адаптації приміщень були наступними: початок 1960-х (створення перших еталонних Палаців у великих містах), середина 1960-х (Палаці одружень з'явилися практично в кожному обласному та районному центрі), масштабування (кількість спеціалізованих та пристосованих приміщень для урочистостей зросла з 5 тисяч у 1963 році до 8,5 тисяч у 1976 році) [1, с. 87].

Таке стрімке кількісне зростання свідчило про остаточну перемогу нової цивільної обрядовості. Радянська держава не просто запропонувала ритуал, а забезпечила його фізичну присутність навіть у найвіддаленіших куточках Української Радянської Соціалістичної Республіки, зробивши «Палац щастя» невід'ємним елементом міського та селищного ландшафту.

Оформлення Палаців урочистих подій та спеціалізованих залів не було випадковим – кожен елемент інтер'єру регулювався директивами профільної Комісії при Раді Міністрів УРСР. Держава прагнула створити простір, який би вражав масштабом і водночас був функціональним. Типове приміщення для урочистостей мало чітку структуру: вестибюль, фойє та набір допоміжних кімнат (окремо для нареченої та нареченого, а також кабінет упорядника). Головна зала повинна була мати площу не менше 30 кв. м. та високі стелі (від 3 метрів), щоб створювати відчуття простору та урочистості. Чільна стіна: ідеологічний вівтар. Найсуворіші вимоги висувалися до

художнього оформлення зали. Центральна стіна фактично виконувала роль ідеологічного вітара. Тут обов'язково розміщували: державну символіку; обрядові емблеми, розташовані з правого боку; функціональні атрибути (простір доповнювався предметами, необхідними для самого ритуалу: килимові доріжки, чаша-факел та спеціальні місця для музикантів) [2, с. 136]. Унікальність радянського інтер'єру палаців полягала у спробі поєднати офіціоз із українською етнікою. На столі упорядника поруч із книгами реєстрації в гербових палітурках обов'язково лежав довгий вишитий рушник. Традиційні народні символи – гілки калини, колосся пшениці, барвінок та коровай – використовувалися як декоративні акценти, що мали «пом'якшити» державний стандарт і зробити обряд ближчим до національних традицій.

Варто виокремити три типи обрядових просторів: Палаці або Будинки шлюбу (вузькоспеціалізовані заклади), Палаці щастя (універсальні центри для реєстрації шлюбів та народжень) та Кімнати урочистих подій (локальні пункти при Будинках культури чи сільрадах). Ця інфраструктура дозволяла реалізувати єдиний державний сценарій, залишаючи мінімальний простір для місцевої ініціативи, що робило радянський обряд впізнаваним у будь-якому населеному пункті. Запровадження радянських урочистих весільних обрядів виявилось ефективним: вони майже повністю витіснили вінчання в церкві. Це підтверджує статистика 1960-70-х років у великих промислових містах Сходу України.

Висновки. Отже, відмова від церкви була результатом як ідеологічного тиску та страху перед кар'єрними наслідками, так і природної зміни поколінь, вихованих у безбожництві. Якщо офіційна та церковна церемонії були лише юридичним чи релігійним підтвердженням шлюбу, то народні традиції залишалися справжнім живим ритуалом. Навіть у 1960-80-ті роки зберігалася структура традиційного українського весілля, хоча її зміст дещо змінився. Таке стрімке кількісне зростання свідчило про остаточну перемогу нової цивільної радянської обрядовості. Держава не просто запропонувала весільний ритуал, а забезпечила його фізичну присутність навіть у найвіддаленіших місцях Української Радянської Соціалістичної Республіки, зробивши «Палац щастя» невід'ємним архітектурним та обрядовим елементом міського та селищного ландшафту, загалом соціо-нормативного побуту українського населення.

Список використаних джерел

1. Коляструк О. А. Дозвілля в радянській повсякденності 1920-х років : монографія. Вінниця : Данилюк В. Г., 2010. 208 с.
2. Стяжкіна О. В. Людина в радянській провінції: осмислення (не)приватного життя : монографія. Донецьк : Ноулідж, 2013. 484 с.
3. Даниленко В. М. Радянське повсякдення: інституційні межі та життєві практики. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. 2011. Вип. 16. С. 14-25.
4. Гонтар Т. О. Культура і побут робітників України у другій половині ХХ ст. : монографія. Київ : Наукова думка, 1989. 144 с.

*Olena Bilka,
scientific supervisor Larisa Shapoval*

Soviet life infrastructure: creation of palaces of solemn events and «red corners»

Abstract. *The article examines the process of formation and evolution of the Soviet infrastructure of everyday life in the context of the creation of a «new Soviet ritual». The authors analyze the transition from radical ideological experiments of the 1920s («red weddings», «stars») to the development of a large-scale network of Palaces of Ceremonial Events in the 1960s-1980s.*

Keywords: *infrastructure of everyday life, Palace of Ceremonial Events, «red corner», Soviet ritual, «Palace of Happiness».*

Електронне наукове видання

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Секерської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли дослідницькі нароби молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти першого – другого рівнів, які були оприлюднені на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень» 29 квітня 2026 року у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Видання розраховане на дослідників-істориків, викладачів, здобувачів освіти і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Матеріали подано в авторській редакції

Макетування: Родіяд Д. О.

Дизайн обкладинки: Засоба К. І.

Одеса 2026